

TERSİ

YÜZÜ

Özdemir İNCE

Nazım Hikmet 100 yaşında

Atatürk'ten sonra dünyada en çok tanınan Türk, Nâzım Hikmet 15 Ocak 1902'de doğmuştu. Bugün 100 yaş, 6 günlük. 3 Haziran 1963 tarihinde öldüğüne göre 61 yıl 4 ay 24 gün yaşadı. Ve bu sürenin yaklaşık 15 yılı hapisanede, 19-20 yılı da yurt dışında geçti. Toplam 35 yıl. Geriye kalanını siz hesap edin.

★ ★ ★

Nâzım Hikmet'in yaşamı bir mihenk taşıdır. Bu hayat, yurt içinde ve dışında ve küçük ayrıntı farklarıyla, ancak onun yaşadığı gibi yaşanabilirdi. Bir 'Devrimci-Komünist-Şair'in yaşamı! Bu türden hayatlar dünyanın birçok ülkesinde böyle yaşanmıştır. Başlangıç ve bitiş tarihleri her ülkeye göre öne ve arkaya alınabilir.

'Devrimci-Komünist-Şair' kavramı mihenk taşı olduğu zaman, aynı dönemin Bulgar edebiyatı çok daha kanlıdır: Onlarca intihar, onlarca idam. Geo Milev ve Hristo Yassenov on iki bulgar aydınıyla birlikte polisin fırınında diri diri yakılmışlar, Vaptzarov ise kurşuna dizilmiştir.

16 Aralık 1902'de doğan İspanyol şair Rafael Alberti, Cumhuriyet rejiminin Franco tarafından yıkılmasının ardından 1939'da çıktığı sürgünden ancak Franco'nun ölümünden sonra, 1977'de dönebildi.

'Postacı' filmi anımsayalım: Avrupa'da sürgünde yaşayan Pablo Neruda siyasal durum el verdiği zaman yurduna döndü, hatta 1971 yılında Nobel Ödülü'nü bile kazandı. Ama Pinochet döneminde canını kurtaramadı.

Nâzım Hikmet'in yaşadığı dönemde birçok ülkenin kendi Nâzım'ları vardır. Türkiye'de değil de ABD, Almanya, Yunanistan, İtalya, İspanya, Portekiz ya da Macaristan'da yaşasaydı hiçbir şey değişmezdi.

Nâzım Hikmet'in olağanüstü kimliğini olağanlık düzleminde ve başka (benzeri) hayatlarla karşılaştırarak değerlendirdiğimiz zaman onu çok daha iyi anlarız.

★ ★ ★

Nâzım Hikmet Türkiye'de mahkeme mahkeme dolaşırken, polisten gizlenirken ya da hapisanelerde yatarken, uğruna varlığını pey sürdüğü rejim de Sovyetler Birliği'nde kendi Nâzımlarının peşine düşmüştü: Kolya Ekk, Ossip Mandelştam, Boris Pasternak, Meyerhold, Marina Tsvetaeva ve daha niceleri...

Yevgeni Yevtuşenko'nun 1980'lerde bana anlattığı ve 'Romantik Komünist' (Doğan Kitap) adlı kitaba yazdığı önsözde açıkladığı gibi (Yevtuşenko'nun izniyle olayı ben de yazmıştım), polis şefi Beria tarafından az kalsın öldürtülüyordu Nâzım. 1952'den sonra hayatta kaldıysa, bunu şansına, Stalin'in ölümüne ve Beria'nın görevden alınıp kurşuna dizilmesine borçludur.

★ ★ ★

Nâzım Hikmet hayatını yaşaması gerektiği gibi yaşadı. ABD'de yaşasaydı Paul Robeson'un ve Rosenberglerin başına gelenler onun da başına gelirdi. ABD adaleti Rosenberglerin Sovyet casusu olmadığını bilmiyor muydu? Bal gibi biliyordu ve bunu bile bile onları idama gönderdi. Elli yıl sonra gerçek ortaya çıkmış, ne gam!

Türkiye, Nâzım Hikmet'in başına gelenlerin 'olmamış' ve 'gelmemiş' olacağı bir ülke olabilseydi, şimdi dünyanın en gelişmiş, en demokratik ülkesiydi ve kişi başına düşen ulusal gelir 2.500 dolar değil 50-60 bin dolardı.

Nâzım Hikmet, 'Nâzım'lığını yapmış ve Türkiye Cumhuriyeti devleti de 'Ben sana bunları yaptırımam' diyerek benzeri devletler gibi devletliğini göstermiştir. Nâzım Hikmet gerçeğini böyle değerlendirmek gerekir. Böyle yapmazsak, Nâzım Hikmet'i benzerlerinden ve tarihten yalıtırsak, onun hayatından çok daha büyük olan yapıtını yeterince görememek tehlikesiyle karşılaşırız.

★ ★ ★

Nâzım Hikmet tarihin bir döneminde politik bakımdan 'devrimci muhalif' olmanın bedelini ödedi. Ve ödememesi mümkün değildi. Bu bakımdan geçmişi ve kimseyi suçlamanın gereği yok. Adil olmak istiyorsak, 100 yaşını geçen ulusal şairimiz Nâzım Hikmet'e lâayık olduğu saygıyı gösterelim. Ama yapıtını yaşamından soyutlamadan ve onun bir 'Devrimci-Komünist-Şair' olduğunu unutmadan...

Nâzım Hikmet'in yaşamını pey sürdüğü ideoloji belki yenilgiye uğradı, ama gerçek şairlerin yaşamında ve yapıtında ne yengi vardır ne de yenilgi. Çünkü onlara adalet ve merhamet duyguları ile insan sevgisi yol gösterir.

